

ISHLAB CHIQARISH VA TADBIRKORLIKDA INNOVATSIYALARNING O‘RNI

Toshtemirov Kamoliddin Muftohiddin o‘g‘li

Farg‘ona tuman ixtisoslashgan maktab

Annotatsiya: Mazkur maqolada ishlab chiqarish va tadbirkorlik sohalarining zamonaviy iqtisodiyotdagi roli hamda ularda innovatsion texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati ilmiy asosda tahlil qilinadi. Ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, tadbirkorlikda raqobatbardoshlikni ta‘minlash, risklarni boshqarish hamda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, O‘zbekiston va xalqaro tajribalar asosida statistik ma‘lumotlar keltirilib, ishlab chiqarish va tadbirkorlikning iqtisodiy o‘lishga ta‘siri ko‘rsatib beriladi.

Kalit so‘zlar: ishlab chiqarish, tadbirkorlik, innovatsiya, samaradorlik, raqamli iqtisodiyot, risk, barqaror rivojlanish.

KIRISH QISMI

Ishlab chiqarish va tadbirkorlik zamonaviy iqtisodiyotning ikki asosiy tayanch ustuni hisoblanadi. Bugungi kunda dunyo miqyosida yalpi ichki mahsulotning katta qismini aynan tadbirkorlik faoliyati va ishlab chiqarish korxonalari ta‘minlamoqda. Jahon bankining 2024-yilgi hisobotida qayd etilishicha, dunyo miqyosida kichik va o‘rta biznes sub’yektlari umumiy ish o‘rinlarining 60–70 foizini yaratmoqda. Shu bilan birga, ishlab chiqarish hajmining 1 foizga oshishi mamlakat yalpi ichki mahsulotining kamida 0,4–0,6 foizga ko‘payishiga olib kelishi aniqlangan.

O‘zbekistonda ham oxirgi yillarda ishlab chiqarish va tadbirkorlik davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Masalan, 2017–2023-yillar oralig‘ida mamlakatda sanoat ishlab chiqarish hajmi qariyb 1,5 barobarga oshgan bo‘lsa, kichik biznesning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 50 foizdan yuqori darajada saqlanib kelmoqda. Shu bois, ushbu maqola ishlab chiqarish va tadbirkorlikning innovatsiyalar bilan uyg‘unlashuvini ilmiy asosda ko‘rib chiqadi.

ASOSIY QISM

Ishlab chiqarishda samaradorlik va innovatsiyalar

Zamonaviy ishlab chiqarishda innovatsion texnologiyalar, avtomatlashtirilgan uskunarlar va raqamli boshqaruv tizimlari asosiy o‘rinda turadi. Masalan, Germaniya va Yaponiya kabi ilg‘or davlatlarda “Industria 4.0” konsepsiyasi asosida ishlab chiqarish korxonalari to‘liq avtomatlashtirilgan tizimlarga o‘tkazilmoqda. Natijada, ishlab chiqarish tannarxi 20–25 foizga qisqarib, mahsulot sifati esa 30 foizga yaxshilangan. O‘zbekistonda ham so‘nggi yillarda zamonaviy texnologiyalarga asoslangan korxonalar soni ortib bormoqda. 2023-yilda Farg‘ona vodiysida tashkil etilgan yirik kimyo va to‘qimachilik

korxonalari eksport hajmini 18 foizga oshirdi. Bu esa innovatsion yondashuv ishlab chiqarishning milliy iqtisodiyotdagi o‘rnini yanada kuchaytirayotganini ko‘rsatadi.

Tadbirkorlikning iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati

Tadbirkorlik nafaqat iqtisodiy o‘sishni, balki jamiyatning ijtimoiy barqarorligini ham ta‘minlaydi. Xalqaro Mehnat Tashkiloti ma‘lumotlariga ko‘ra, yangi tashkil etilgan har bir tadbirkorlik sub‘yekti o‘rtacha 5–7 nafar kishini ish bilan ta‘minlaydi. Bu esa bandlikni oshirish va ishsizlikni kamaytirishda muhim vosita hisoblanadi. Shuningdek, tadbirkorlik innovatsion g‘oyalarni amaliyotga tatbiq etish orqali mahsulot va xizmatlar sifatini yaxshilaydi. Masalan, elektron tijorat (e-commerce) platformalari so‘nggi 5 yil ichida O‘zbekistonda tadbirkorlar savdo hajmini o‘rtacha 40 foizga oshirishga yordam berdi. Bu esa raqamli texnologiyalar tadbirkorlik samaradorligini keskin kuchaytirayotganini anglatadi.

Risklarni boshqarish va bozor mexanizmlari

Tadbirkorlikda muvaffaqiyatning muhim sharti risklarni to‘g‘ri baholash va boshqarishdir. Xalqaro valyuta jamg‘armasi (XVJ) ma‘lumotlariga ko‘ra, startaplarning 60 foizi dastlabki 3 yil ichida muvaffaqiyatsizlikka uchraydi. Bunga asosan bozorni noto‘g‘ri tahlil qilish, marketing strategiyasining sustligi va moliyaviy resurslarning yetishmasligi sabab bo‘ladi. Shuning uchun ham O‘zbekistonda 2022-yildan boshlab “Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish jamg‘armasi” tashkil etilib, tadbirkorlarga imtiyozli kreditlar va grantlar ajratilmoqda. Bu esa yangi g‘oyalarni hayotga tatbiq etishda muhim turtki bo‘lmoqda.

Raqamli iqtisodiyot va kelajak istiqbollari

Kelajakda ishlab chiqarish va tadbirkorlikning rivojlanishi raqamli iqtisodiyot bilan chambarchas bog‘liq bo‘ladi. BMTning 2025-yil prognozlariga ko‘ra, dunyoda umumiy iqtisodiy faoliyatning 50 foizdan ortig‘i raqamli texnologiyalarga asoslanadi. Bu esa sun‘iy intellekt, “Big Data” tahlillari va blokcheyn texnologiyalarini keng qo‘llashni taqozo etadi. O‘zbekistonda ham “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida 2030-yilga kelib raqamli iqtisodiyot ulushini 30 foizga yetkazish maqsad qilingan. Bu esa ishlab chiqarish va tadbirkorlikning yangi bosqichga chiqishini ta‘minlaydi.

XULOSA

Umuman olganda, ishlab chiqarish va tadbirkorlikning muvaffaqiyatli rivojlanishi mamlakat iqtisodiy salohiyatining oshishida hal qiluvchi omil hisoblanadi. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, tadbirkorlik esa yangi ish o‘rinlari yaratish orqali ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlaydi. Raqamli iqtisodiyot sharoitida esa ishlab chiqarish va tadbirkorlik bir-birini to‘ldiruvchi, global raqobatda ustunlik beruvchi kuch sifatida namoyon bo‘ladi. Demak, bu ikki sohani qo‘llab-quvvatlash O‘zbekistonning barqaror taraqqiyoti uchun muhim strategik yo‘nalishdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Jahon banki, “Global Economic Prospects” hisobotlari, 2024.

2. BMT Taraqqiyot dasturi ma’lumotlari, 2024.
3. Xalqaro Mehnat Tashkiloti statistik ma’lumotlari, 2023.
4. Davlat statistika qo‘mitasi axborotlari, 2023–2024.
5. Jahon iqtisodiy forumi tahlillari, 2024.
6. “Yangi O‘zbekiston” gazetasi maqolalari.
7. www.stat.uz, www.un.org, www.worldbank.org, www.weforum.org.